

ROCCZ
RÍK
LTA
BTUS
 KÍ

32

DZIEDZICTWO KULTUROWE
ŚRODKOWEGO NADODRZA

**ROCZNIK
LUBUSKI**

LUBUSKIE TOWARZYSTWO NAUKOWE

**ROCZNIK
LUBUSKI
Tom 32, część 1**

**DZIEDZICTWO KULTUROWE
ŚRODKOWEGO NADODRZA**

Pod redakcją Wojciecha Eckerta

Zielona Góra 2006

REDAKTOR NACZELNY

Bogdan Idzikowski

KOLEGIUM REDAKCYJNE

Marian Eckert, Żyvia Leszkowicz-Baczyńska
Leszek Gołdyka, Edward Hajduk
Zbigniew Izdebski, Tomasz Jaworski
Barbara Kołodziejska, Zbigniew Kurcz (Wrocław)
Jan Kurowicki, Wojciech Sitek (Wrocław)
Wojciech Strzyżewski, Andrzej Toczewski
Zdzisław Wołk

Sekretarz: Ewa Narkiewicz-Niedbałec

RECENZENT

Dr hab. Stanisław Januszewski, prof. PWr

REDAKCJA WYDAWNICZA

Aldona Reich

SKŁAD KOMPUTEROWY

Agata Wiśniewska-Kubicka

PROJEKT OKŁADKI

Witold Michorzewski

ISSN 0485-3083

Wydanie publikacji dofinansowane przez
Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego
Województwo Lubuskie
Miasto Zielona Góra

Copyright©by Lubuskie Towarzystwo Naukowe, Zielona Góra 2006

Druk: Studio 1, Łukasz Janik, Zielona Góra

SPIS TREŚCI

Słowo wstępne (Hieronim Szczegółła)	7
BARBARA BIELINIS-KOPEĆ — <i>Domy winiarskie jako przykład architektury regionalnej Zielonej Góry i okolic</i>	9
ZBIGNIEW BUJKIEWICZ — <i>Korporacja producentów koniaku w krajobrazie kulturowym Zielonej Góry</i>	23
MARTA DANOWSKA — <i>Architektura dawnego browaru zielonogórskiego – pamiątka miejsca i estetyka alternatywna</i>	37
DARIUSZ DOLAŃSKI — <i>Ewolucja regionalnej historiografii na Środkowym Nadodrzu po 1945 roku</i>	51
WOJCIECH ECKERT — <i>Fortyfikacje Osi Odry. O potrzebie badań, dokumentacji i analizy</i>	63
KRZYSZTOF GARBACZ — <i>Średniowieczna przeszłość Zielonej Góry w świetle prac archeologicznych</i>	79
ANNA JACKIEWICZ — <i>Park Tysiąclecia w Zielonej Górze – różne formy ogrodu publicznego</i>	103
AGNIESZKA KOCHAŃSKA — <i>Egzotyczne drzewa Zielonej Góry</i>	123
PAWEŁ KOCHAŃSKI — <i>Ceglana architektura stacji kolejowych województwa lubuskiego</i>	133
BARBARA KOŁODZIEJSKA — <i>Ludowe dziedzictwo pokoleniowe we współczesnej kulturze Środkowego Nadodrza</i>	147
SŁAWOMIR ŁOTYSZ — <i>O ochronę zabytków techniki na Ziemi Lubuskiej</i>	155
JAN MUSZYŃSKI — <i>Aleja Niepodległości – elitarna ulica Zielonej Góry</i>	163
BEATA NOWOGAŃSKA — <i>Renesans włoski w dworach obronnych Środkowego Nadodrza</i>	179
MARTA SKIBA — <i>Krajobraz kulturowy Zielonej Góry. Preferencje mieszkańców na podstawie map mentalnych</i>	189
KRZYSZTOF SŁOWIŃSKI — <i>Kształtowanie krajobrazu kulturowego województwa lubuskiego poprzez inwestycje w infrastrukturę ochrony środowiska przy wykorzystaniu środków Unii Europejskiej</i>	199
WOJCIECH STRZYŻEWSKI — <i>Heraldyczne wyznaczniki zróżnicowanej przynależności państwowej miast Środkowonadodrzańskich</i>	209

SŁOWO WSTĘPNE

Badania nad historią kultury materialnej ziem nadodrzańskich przeszły po drugiej wojnie światowej długą i skomplikowaną drogę i to zarówno w Polsce, jak i w Niemczech. Procesowi niemal całkowitej wymiany ludności na tym obszarze towarzyszył w pierwszych latach powojennych przyspieszony proces polonizacji i degermanizacji, nazywany najczęściej repolonizacją Ziemi Odzyskanych. W ramach tego procesu zmieniono nazewnictwo miejscowości (w zdecydowanej większości było to przywrócenie zgermanizowanych wcześniejszych nazw polskich), usunięto niemieckie napisy z ulic i budynków, zburzono niemieckie pomniki (nie tylko hitlerowskie), pozwolono też na ogromną dewastację zabytkowych budowli, tylko częściowo usprawiedliwioną trudnościami w powojennej odbudowie kraju.

Historycy w pierwszych latach Polski Ludowej koncentrowali się głównie na odszukiwaniu śladów polskości, w czym pomagała im wcześniejsza literatura niemiecka, „zapomniana” przez historyków niemieckich, piszących po pierwszej wojnie światowej. Pod tym też kątem na nowo penetrowano zachowane źródła, odkrywając wiele nieznanych dotąd przekazów na temat polskich tradycji i związków Śląska i Pomorza Zachodniego z Polską. Nie uniknięto jednak pewnej jednostronności, co skwapliwie wówczas wytykała niemiecka krytyka. Poszukiwaniu śladów polskości sprzyjały zwłaszcza obchody Tysiąclecia Państwa Polskiego i Tysiąclecia Chrztu Polski.

Sami Niemcy natomiast zainteresowali się szerzej problematyką Śląska i Pomorza dopiero po 1970 roku i od tego czasu ukazują się liczne ciekawe prace, zwłaszcza dotyczące Śląska. Coraz pełniej wykorzystywana jest też polska literatura historyczna, czego przykładem jest m.in. tom „Schlesien” pod redakcją Norberta Conradsa w ramach serii *Deutsche Geschichte im Osten Europas* (1994).

Także polska literatura historyczna w ostatnim ćwierćwieczu znacznie poszerzyła naszą wiedzę o polsko-niemieckiej spuściźnie kulturowej Ziemi Zachodnich. Podsumowanie tych badań ukazało się w dwóch obszernych wydawnictwach Instytutu Zachodniego w Poznaniu: „Wokół niemieckiego dziedzictwa kulturowego na Ziemiach Zachodnich i Północnych” pod redakcją Z. Mazura (1999) i – również pod redakcją Z. Mazura – „Wspólne dziedzictwo. Ze studiów nad stosunkiem do spuścizny kulturowej na Ziemiach Zachodnich i Północnych” (2000).

Wspomnieć tu trzeba także pionierskie prace Stanisława Kowalskiego o zabytkach Ziemi Lubuskiej, serię monografii miast lubuskich czy też publikacje w periodykach lubuskich: „Rocznik Lubuski”, „Studia Zachodnie”, „Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny” czy „Studia Zielonogórskie”.

Kolejny, 32 tom „Rocznika Lubuskiego” jest w całości poświęcony dawnej architekturze oraz krajobrazowi kulturowemu województwa lubuskiego. Tym razem autorzy artykułów sięgnęli do problematyki rzadko dotąd podejmowanej przez badaczy. Uwagę zwracają zwłaszcza artykuły związane z zabytkami szeroko pojętej techniki.

Dominuje w „Roczniku” problematyka związana z tradycją zielonogórskiego winiarstwa, produkcji koniaków i piwa (Z. Bujkiewicz, B. Bieliniś-Kopeć, M. Danowska). Po raz pierwszy mamy okazję przeczytać o architekturze lubuskich dworców kolejowych, co wiąże się ze wzrostem zainteresowania problematyką kolejnictwa w ostatnich latach (P. Kochański). O ochronie zabytków techniki pisze też S. Łotysz.

Historyczne pogranicze polsko-niemieckie od najdawniejszych czasów znane było z licznych warowni i fortyfikacji. Zajmuje się tym od wielu lat W. Eckert, który napisał ciekawy artykuł o fortyfikacjach Osi Odry.

Dwa artykuły zajmują się starym drzewostanem, sygnalizując wzrost zainteresowania badaczy tą problematyką. Piszą o tym A. Jackiewicz i A. Kochańska. Inne artykuły kontynuują problematykę dziedzictwa kulturowego podejmowaną już we wcześniejszych badaniach.

Prezentowany tom „Rocznika Lubuskiego” sygnalizuje zatem znaczne rozszerzenie problematyki badawczej przez lubuskie środowisko naukowe. Prezentowane artykuły i rozprawy znacznie poszerzają naszą wiedzę o przeszłości Środkowego Nadodrza i stanowią interesującą zapowiedź dalszych badań nad sygnalizowaną problematyką.

Hieronim Szczegóła